

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd



Bakalářská práce

**Ekologické zemědělství a jeho příspěvek k rozvoji
venkova**

Autor práce: Andrea Houšková

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Zagata Lukáš Ph.D.

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Akademický rok 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Andrea Houšková

obor Veřejná správa a regionální rozvoj - Klatovy

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Ekologické zemědělství a jeho příspěvek k rozvoji venkova**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Literární rešerše
4. Empirická část
5. Závěr
6. Seznam použitých zdrojů
7. Přílohy


Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:


- Beck, U. (2004). Riziková společnost. Na cestě k jiné modernitě. Praha: Slon.
Dittrichová, Š. et al. (2008). Lištičky na vinici. Program rozvoje venkova a příčiny stagnace bioprodukce. Praha: Galén.
Librová, H. (2003). Vlažní a váhaví. Kapitoly o ekologickém luxusu. Brno: Doplněk.
Ministerstvo zemědělství ČR (2004). Akční plán pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010.
Ministerstvo zemědělství ČR (2007). Program Ekologické zemědělství a biopotraviny.
Petr, J., Dlouhý, J. (1992). Ekologické zemědělství. Praha: Zemědělské nakladatelství Brázda.
Urban, J., Šarapatka, B. et al. (2003). Ekologické zemědělství I, II. Učebnice pro školy a praxi. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Ing. Lukáš Zagata, Ph.D.**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011


.....
Vedoucí katedry




.....
Děkan

V Praze dne: 8. 3. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci " Ekologické zemědělství a jeho příspěvek k rozvoji venkova " jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2011

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Ing. Lukáši Zagatovi Ph.D. za vstřícný přístup a odborné vedení.

Cením si též ochoty ekologických zemědělců poskytnout mi rozhovor.

Ekologické zemědělství a jeho příspěvek k rozvoji venkova

Organic farming and its contribution to rural development

Souhrn:

V bakalářské práci „Ekologické zemědělství a jeho příspěvek pro rozvoj venkova“ se zabývám ekologickým zemědělstvím, jehož vývoj a stav popisuji na modelovém území bývalého okresu Rokycany. Jako cíl této bakalářské práce jsem si stanovila ověření skutečnosti, nakolik ekologické hospodaření přispívá k rozvoji venkova, jaký vliv má styl ekologického hospodaření na migraci obyvatel ve venkovských oblastech a jak přispívá ke zvyšování zaměstnanosti regionu v souladu se zachováním prvků udržitelného rozvoje. V první, teoretické části bakalářské práce, popisuji historii, vývoj, stav a základní principy ekologického zemědělství v celé ČR před a po roce 1989. V druhé, také teoretické části mapuji vývoj zemědělství v Plzeňském kraji jako celku a zaměřuji se na území bývalého okresu Rokycany. Ve třetí, empirické části jsem oslovila zúčastněné aktéry, tedy podnikatele v oboru ekologického zemědělství a zástupce místních samospráv, k získání podkladů pro tuto část bakalářské práce jsem využila metodu nestandardizovaného rozhovoru. V závěru mé bakalářské práce jsem za použití výsledků rozhovorů s jednotlivými ekologicky hospodařícími subjekty vyhodnotila stav ekologického zemědělství na území bývalého okresu Rokycany, přínos tohoto druhu hospodaření pro tento region, analyzovala jsem možnosti uplatnění v tomto oboru a jeho přínos pro rozvoj území.

Summary:

In my Bachelor thesis „Organic farming and its contribution to rural development“ I deal with organic farming, which development and present condition I describe on a model area of former district of Rokycany. In my thesis I set a target to verify to which extent does organic farming contribute to the country development, what is the impact of ecological farming on migration in agriculture areas and how does it contribute toward incensement of employment in the region in harmony with expansion maintenance. In the first, theoretical part of my Bachelor thesis, I describe the history, development, present condition and the basic principle of organic farming in the Czech Republic before and after 1989. In the second, also theoretical part, I follow the progression of the agriculture in the Plzen District in general and I also focus on the former District of Rokycany. In the third, empirical part, I addressed concerned participants, also enterprisers specialised in organic farming as well as representatives of local authorities. To acquire data for this part of my thesis I use the method of not standardized interview. In the final part of my thesis, I used all gained data to analyse the condition of organic farming in the former District of Rokycany, its contribution for the region and I also analysed possibilities of utilisation in this field and its contribution for the local development.

Klíčová slova: ekologické zemědělství, ekologický produkt, rozvoj venkova, zaměstnanost, udržitelný rozvoj

Keywords: Ecological agriculture, Ecological product, the country development, Employment, sustainable development

Obsah:

1. Úvod	8
2. Cíl práce a metodika.....	11
3. Vývoj ekologického zemědělství v České republice.....	13
3.1. Stav EZ před rokem 1989	13
3.2. Vývoj EZ po roce 1989.....	13
3.3. Stav EZ po vstupu do EU	14
4. Stav ekologického zemědělství v České republice.....	17
4.1. Základní informace	17
4.2. Struktura užití půdy v ekologickém zemědělství.....	18
4.3. Velikostní struktura podniků v ekologickém zemědělství.....	18
4.4. Hospodaření na ekofarmách za rok 2008	19
5. Vývoj zemědělství v Plzeňském kraji.....	20
5.1 Charakteristika a vývoj zemědělství v Plzeňském kraji	20
5.1.1. Charakteristika a vývoj zemědělství v okrese Rokycany	21
5.1.2. Stav ekologického zemědělství v okrese Rokycany	23
6. Empirická část.....	25
7. Závěr	36
8. Seznam použitých zdrojů	39
9. Přílohy.....	41

1. Úvod

Rozvoj venkova je fenomén, kterým souvisí s globálním sociálním hnutím, snažícím se reagovat především na trend odlivu obyvatel obcí do měst, upadající zemědělství, zastaralost vesnic v oblasti služeb, bydlení a další jevy spojené s industrializací zemědělského sektoru. Na základě těchto požadavků byl Evropskou unií vytvořen dokument Program rozvoje venkova 2007–2013. Program rozvoje venkova zajišťuje působení Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a blíže specifikuje v souladu s nařízením Rady (ES) 1698/2005 čl. 15 strategie v jednotlivých osách stanovených Národním strategickým plánem rozvoje venkova do prováděcí úrovně a zajišťuje tak jeho efektivní realizaci. Rozvoj a podpora venkova je v poslední době často diskutované téma zejména mezi politiky, kde však panuje názorová nejednotnost a někdy i protichůdnost a to nejen vzhledem k samotnému vnímání podstaty rozvoje venkova, ale především vzhledem k odpovědi na otázku, zda venkov má vůbec být obnovován a rozvíjen či nikoliv. Ne vždy se ale tento program setkává s pochopením a realizací u lidí, kterým je určen. Některá legislativní „nepochopení“ zhoršují ale přístupnost širší veřejnosti, která by potencionálně měla o ekologické zemědělství zájem.

Do roku 1989 se u nás téměř neuplatňoval ekologický styl hospodaření. Zemědělství fungovalo na principu velkovýroby, podstatným ukazatelem správného hospodaření byla výnosnost a kvantita, daleko menší ohledy se braly na jakost a kvalitu, zejména na to, z jakého prostředí se výsledné zemědělské produkty dostávají ke konečným spotřebitelům. Nevěnovala se pozornost původu zemědělské živočišné a rostlinné výroby. Na druhé straně je nutné zdůraznit, že oblast zemědělství byla významným zdrojem pracovních příležitostí pro obyvatele venkova. Relativně dobrá možnost výdělků znamenala pro obyvatele venkova sociální jistotu a byl patrný zájem o zaměstnání v zemědělství i mezi mladými lidmi. Toto snižovalo věkový průměr obyvatel venkova, byl patrný rozvoj výstavby na venkově.

V 90. letech 20. století došlo k politickým změnám na území našeho státu. Podstatně se od té doby změnil životní styl lidí. Zánik značného množství zemědělských družstev znamenal ztrátu sociálních jistot u mnoha obyvatel venkova. Zejména mladší lidé se přizpůsobili a hledali své jistoty v jiném oboru, volili například formu zaměstnání v průmyslu. Další se osamostatnili a stali se soukromě hospodařícími zemědělci, popřípadě poskytují služby zemědělským podnikům. Konkurenceschopnost a změna životního stylu přinutila tyto lidi se zamyslet nad tím, kam by se mělo jejich další podnikání ubírat. Nároky lidí, stále více

sledující původ konkrétního produktu předznamenal vznik ekologického zemědělství, jehož cílem je nabídnout lidem produkty neobsahující škodlivé složky, jako jsou například umělé konzervační látky, chemická barviva a umělá sladidla. Potraviny vypěstované bez škodlivých chemických postřiků, bez použití umělých hnojiv a geneticky modifikovaných organismů, zvířata chovaná přirozeným způsobem s možností výběhu na pastvu s přirozenou potravou.

Uplynulo více než 20 let od období, kdy na území České republiky začali hospodařit první ekologičtí zemědělci. V průběhu tohoto období došlo k relativně rychlému nárůstu zájmu o tento způsob hospodaření. V 90. letech 20. stol. si u nás pár nadšenců začalo uvědomovat negativní důsledky socialistického stylu zemědělské velkovýroby a začali hledat možná alternativní řešení. Ve skutečnosti se dá říct, že hledali možnost, jak se znovu vrátit k přirozenému způsobu obdělávání půdy a o chov hospodářských zvířat, kde bylo důležitější množství produkce než kvalita produkce. Od té doby se změnil i pohled veřejnosti na potřebu ekologického zemědělství a to nejen v souvislosti s jeho produkty, ale vnímán mnohem komplexněji, jak je například uvedeno v učebnici Ekologického zemědělství pro školy a praxi, kde udržitelné zemědělství musí mít zejména minimální negativní vlivy na životní prostředí, chránit a obnovovat úrodnost půdy, protože ta hraje klíčovou roli v ekologickém zemědělství, chránit kvalitu půdy, chránit půdu před erozí, využívat vodu takovým způsobem, aby zásoby kvalitní vody mohly být obnovovány a zároveň aby byly uspokojovány potřeby. Spoléhat se zejména na zdroje uvnitř agroekosystému, včetně sousedních společenstev, omezovat vstupy a využívat koloběh prvků a využívat ekologické znalosti. Chránit biologickou diverzitu jak v přírodním prostředí, tak ve využívané venkovské krajině. Na tyto cíle klade velký důraz právě ekologické zemědělství. Je však otázkou, nakolik tyto nové cíle vnímají sami zemědělci, jejichž činnost doposud spočívala v dosažení produkce pokud možno těmi, pro ně nejvýhodnějšími způsoby. Dalším výrazným projevem tohoto druhu hospodaření, je jeho vliv na osídlení venkova, tedy nakolik má tento styl hospodaření vliv na to, aby lidé měli důvod pro život na venkově a aby se tím podařilo zabezpečit funkci venkova i do budoucna.

Plzeňský kraj představuje velkou rozmanitost různých typů území, ale dá se říct, že má téměř vrchovinný charakter. Území bývalého okresu Rokycany leží ve východní části Plzeňského kraje. Na území bývalého okresu, je 24 maloplošných chráněných územích, které zaujímají plochu 504 ha. Charakter bývalého okresu je průmyslově - zemědělský. K zemědělské výrobě bylo využíváno k 31. 12. 2009 celkem 26 795 ha zemědělské půdy,

z toho 19 902 ha orné půdy, kterou obhospodařují Kladrubská a.s., Zbirožská a Příkosická zemědělská a.s, Osecká zemědělská a obchodní společnost a soukromě hospodařící rolníci. Nejvýznamnějšími zemědělskými plodinami jsou řepka olejná, luskoviny na zrna, brambory a obilniny. Z trvalých kultur jsou významné ovocné sady, kde se pěstují hlavně zimní odrůdy jablek. V živočišné výrobě převažuje chov skotu. Významný je i chov prasat, slepic a ostatní drůbeže.

V této práci jsem se zaměřila na analýzu stavu, v jakém se ekologické zemědělství nachází, jako i překážky, se kterými se ekozemědělci při hospodaření setkávají a které plynou z omezení daného území.

2. Cíl práce a metodika

Cílem této práce zjistit, jakým způsobem ekologické zemědělství (dále jen EZ) přispívá k udržitelnému rozvoji venkova. Specificky jde o ověření skutečnosti, zdali ekologické hospodaření pomáhá zvyšovat zaměstnanost a omezuje snižování počtu obyvatel ve venkovských lokalitách.

Tato práce se zabývá problémem rozvoje venkova na území bývalého okresu Rokycany. Mapuji vývoj a charakteristiku tohoto regionu, a to z hlediska možnosti rozvoje ekologického zemědělství a z hlediska vývoje osídlení, zohledňuji sociální integraci obyvatel obcí do měst. Vývoj této oblasti, je v současné době v kontrastu s rokem 1989 kdy bylo kromě železářského průmyslu hlavní obživou lidí zemědělství.

Práci jsem rozdělila do čtyř částí.

V první teoretické části se zabývám vývojem EZ v celé ČR před a po roce 1989. Popisuji zde vývoj tohoto druhu podnikání v jednotlivých etapách s přihlédnutím k etapě po vstupu České republiky do Evropské unie jako etapě významné nejen pro rozvoj ekologického zemědělství, ale zejména pro rozvoj celého národního hospodářství, kdy vyspělost národního hospodářství a růst životní úrovně obyvatel se bezesporu odráží i v požadavcích společnosti na produkci ekologických produktů v souvislosti se změnou životního stylu obyvatel.

V druhé, také teoretické části se věnuji současnému stavu ekologického zemědělství v České republice a to základním informacím, jako je struktura užití půdy nebo velikostní struktura podniků v ekologickém zemědělství.

V této části mé bakalářské práce dále mapuji vývoj zemědělství v Plzeňském kraji jako celku a poskytuji zde ucelený pohled na stav ekologického zemědělství v této oblasti s bližší specifikací území, konkrétně území bývalého okresu Rokycany. V této části pracuji s dostupnými statistickými údaji ČSÚ, s plány rozvoje obcí a údaji z MZe.

Ve třetí, empirické části se zabývám problematikou EZ. Popisuji současný stav EZ na úrovni zaměstnanosti v uvedeném regionu a vliv EZ na život lidí v regionu. Oslovila jsem jednotlivé podnikatele a zástupce samosprávy ve vybrané oblasti a podrobně se zabývám jejich aktivitami a přínosem venkovskému rozvoji. V této empirické části mé bakalářské práce jsem použila výzkumnou techniku nestandardizovaný rozhovor, kdy jsem oslovila

jednotlivé zúčastněné aktéry, konkrétně farmáře, zabývající se podnikáním v oboru ekologického zemědělství a ekoagrotistiky.

Závěrem mé bakalářské práce vyhodnocuji stav regionu a to z pohledu vlivu ekologického zemědělství na zaměstnanost, jaký je přínos tohoto druhu hospodaření pro region Rokycanska a jak se daří naplnit cíle rozvoje ekoagrotistiky v daném regionu, konkrétně jaký význam má ekoagrotistika pro ekonomický rozvoj regionu a jaká je možnost pracovního uplatnění v tomto odvětví podnikání.

3. Vývoj ekologického zemědělství v České republice

3.1. Stav EZ před rokem 1989

První informace o ekologickém zemědělství na území bývalého Československa se datují do let 1985-1987. Šlo pouze o jednoduché zprávy, které přetiskovaly odborné časopisy. Mezi konzervativní odbornou veřejností však neměly žádnou odezvu, případně měly odezvu negativní. To bylo způsobeno zejména tím, že většina podniků byla kolektivizována nebo zestátněna a jejich správci a zaměstnanci cítili jen malou zodpovědnost za půdu, kterou obhospodařovali, za zvířata, která chovali a za kvalitu potravin, které nabízeli spotřebitelům.

Koncem 80. let se ale začali sami spotřebitelé zajímat o svůj zdravotní stav a začali se více zajímat o možnostech zdravé výživy. Začaly také vycházet různé publikace, které propagovali zdravou výživu, jako hlavní možnou prevenci před civilizačními chorobami. Toto byli hlavní impulzy, které položili základ vzniku ekologickému zemědělství, jako prostředku vzniku nechemizovaných potravin.

Praktické základy celého systému kontrolovaného ekologického zemědělství v ČR položili, ještě před revolucí v roce 1989, samotní praktičtí zemědělci, kteří reagovali na negativa socialistické velkovýroby (Urban et al. 2003).

3.2. Vývoj EZ po roce 1989

Těsně po politickém převratu, díky demokratickým změnám se konala, dlouhou dobu připravovaná, mezinárodní konference o ekologickém zemědělství, kterou navštívilo několik set zemědělských praktiků. Tato akce byla významná pro vznik ekologického zemědělství v Československu.

Ekologické zemědělství se v ČR nazývalo nejprve zemědělstvím alternativním, později organickým, zanedlouho však byl zaveden pojem „Ekologické zemědělství“, jakož i další terminologie, což vše potvrdil i zákon o ekologickém zemědělství. Od zavedení dotací v roce 1990 je vývoj EZ jasně určován výší a strukturou finančních podpor. V roce 1992 byly dotace pro EZ bez náhrady zrušeny a znovu byly zavedeny v roce 1998. Od tohoto roku se EZ rozvíjí zejména v horských oblastech na trvalých travních porostech.

V roce 1992 se stala důležitá událost, a to založení Spolku poradců a kontrolorů EZ, což byl počátek pro sjednocení standardů poradenství a kontroly v EZ. V témže roce přišla pro všechny začínající ekologicky hospodařící zemědělce rána, v podobě zrušení plošného vyplácení dotací a to bez náhrady. To ovšem podnítilo rozvoj odděleného zpracování ekoproductů, rozvoj domácího prodeje biopotravin a také jejich export. V roce 1993 došlo k dohodě svazů EZ ČR na společných směrnicích EZ, které byly zastřešeny MZe ČR jako Metodický pokyn pro EZ. Dále byla přijata dohoda na celostátní (společné) kontrole a certifikaci, byla zavedena národní známka „BIO“ pro označování biopotravin. Současně byla MZe ČR pověřena soukromá firma - KEZ Brno, která byla oprávněna k vykonávání jednotné kontroly v ČR. V letech 1994 – 1998 došlo k celkové stabilizaci EZ v ČR, rozvíjel se národní trh s biopotravinami a poměrně úspěšně se dařil i export do zahraničí.

V roce 1998 byly opět zavedené dotace a to byla hlavní příčina dynamického rozvoje EZ a nárůstu ekologicky obhospodařovaných ploch na území ČR.

Zcela zásadní pro vývoj EZ v ČR, bylo přijetí zákona o Ekologickém zemědělství ze dne 1. 1. 2001 č.242/2000 Sb. Dále změna zákona č.368/1992 Sb., o správních poplatcích ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon stanoví podmínky hospodaření v ekologickém zemědělství a podmínky pro výrobu biopotravin. Upravuje systém osvědčování původu bioproductů a biopotravin a jejich označování. Stanovuje systém pro výkon kontroly a dozoru nad dodržováním tohoto zákona. Dohled nad dodržováním zákona byla Mze pověřena kontrolní organizace KEZ, o.p.s.,(Kontrola ekologického zemědělství), která provádí osvědčování bioproductů a biopotravin. V dnešní době jsou organizace zajišťující kontrolu celkem 3 a to již zmíněná KEZ, dále Biokont a Abcert. Zdroj:Urban J., Šarapatka B. 2003

3.3. Stav EZ po vstupu do EU

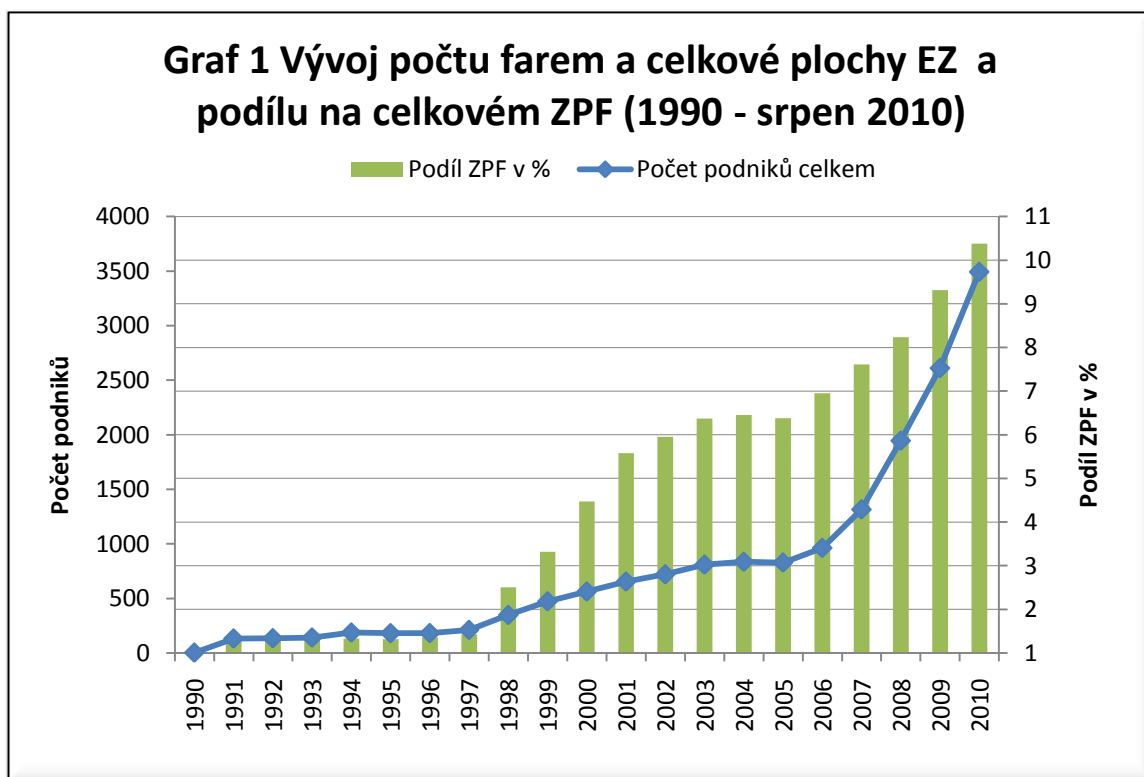
Po deseti letech hospodaření, ekologicky hospodařící zemědělci v České republice dosáhli většinu z vytyčených cílů. Stát je uznává a podporuje. V roce 2002 hospodařili ekologičtí zemědělci na více než 5 % z celkové výměry zemědělské půdy v ČR. V době vstupu do EU jsme byli v oblasti EZ na prvním místě - mezi kandidátskými zeměmi, co se týká rozsahu ploch zařazených do EZ a v rozvoje domácího odbytu. V této době bylo evropské zemědělství, zejména EZ již výrazně dotováno. K největšímu nárůstu ekologicky obhospodařované plochy, došlo mezi roky 1997 – 2003, a to především v návaznosti na obnovení státní podpory ekologického zemědělství v roce 1998, která tak navázala na státní

podporu v letech 1990 – 1993. Tato podpora byla realizována formou přímých dotací, na základě nařízení vlády, k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství. Pokud bychom porovnali výši poskytnutých prostředků v období let 1998-2003, bylo v roce 1998 vyplaceno na ekologické zemědělství cca 48 mil. Kč (cca 1,6 mil. EURO), v roce 2002 to bylo už více než 210 mil. Kč (cca 7 mil. EURO). Za rok 2003 se vyplatilo ekologickým zemědělcům více než 230 mil. Kč (cca 7,7 mil. EURO).

Finanční podpora je ekologickým zemědělcům v ČR poskytována po celou dobu jejich ekologického hospodaření, není omezena pouze například na období přechodu farmy na ekologické zemědělství, tzv. období konverze. Ministerstvo zemědělství (MZe) připravilo programový dokument „Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)“, který je realizován v souladu s nařízením Rady 1257/99 o podpoře rozvoje venkova a který umožňuje ČR po vstupu do EU čerpat finanční prostředky na podporu rozvoje venkova z garanční sekce fondu EAGGF (Evropský zemědělský garanční a orientační fond). Výše kofinancování z fondu EAGGF je možná až do výše 80% kalkulovaných plateb. Dotační program pro ekologické zemědělství je jedním z agro-environmentálních opatření a navázal tak na dotační politiku MZe v období před vstupem ČR do EU Zdroj: MZe

Klíčovou roli pro rozvoj českého ekologického zemědělství, v budoucích letech, bude hrát zejména Společná zemědělská politika EU (SZP), proto je nezbytné sledovat a reflektovat její vývoj. V současné době je zřejmé, že SZP se bude v budoucnu více zaměřovat na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství, ochrany přírody a rozvoje venkova na úkor dotování zemědělské nadprodukce formou přímých plateb. Zdroj: Mze

Graf 1 Vývoj výměry zemědělské půdy a počtů ekofarem v ekologickém zemědělství v České republice v letech 1990 - srpen 2010



Zdroj: Český statistický úřad (www.czso.cz)

4. Stav ekologického zemědělství v České republice

4.1. Základní informace

V současnosti je ekologické zemědělství již nedílnou součástí Společné zemědělské politiky Ministerstva zemědělství. Jde o perspektivní způsob hospodaření, který vytváří nový trh s produkty ekologického zemědělství včetně nových pracovních příležitostí, přispívá k rozvoji a údržbě venkovské krajiny a k ochraně všech složek životního prostředí a nejvíce se tak přibližuje pojetí trvale udržitelného způsobu hospodaření.

Vyhodnocená data obsahují údaje za rok 2009 a v některých případech i za první pololetí roku 2010. V tomto období došlo k velkému nárůstu počtu ekologických farem i výrobců biopotravin.

V České republice v polovině roku 2010 hospodařilo 3 494 ekologických farem, což je téměř dvojnásobný nárůst počtu farem za poslední dva roky a to je údaj pouze za půl roku. Celková výměra zemědělské půdy v ekologickém režimu dosáhla 442 869 ha, což je praktické splnění Akčního plánu usnesení vlády ze dne 17. března 2004 a to bylo dosaženo v roce 2010 podíl cca 10% zemědělské půdy v EZ na celkové výměře zemědělské půdy. V absolutním vyjádření jde o nejvyšší meziroční nárůst plochy v celé historii vývoje EZ.

Vzrůstající trend počtu ekofarem byl způsoben zejména zvýšením a stabilizací státní podpory ekologického zemědělství v rámci Programu rozvoje venkova (PRV). Důležitým faktorem motivace pro vstup do ekologického typu hospodaření, je stoupající poptávka po surovinách bio, ať ze strany výrobců biopotravin nebo ze strany zahraničních odběratelů (Mze 2010). V posledních letech proběhlo několik kampaní pro podporu spotřeby biopotravin, a tak v neposlední řadě stimuluje rozvoj ekologického zemědělství v ČR, právě zájem spotřebitelů o čerstvé a hlavně domácí bioprodukty a biopotraviny. Mezi nejvýznamnější aktivity státu patří realizace celostátní osvětové kampaně „Propagace ekologického zemědělství a jeho produktů – přírodní bohatství“ (2008 – 2010) zaměřenou na zvýšení informovanosti spotřebitelů o biopotravinách a dále od roku 2005 každoroční akce „Září-Měsíc biopotravin a ekologického zemědělství“. K propagaci EZ přispívají významnou měrou také nevládní organizace, a to osvětovou činností v rámci svých realizovaných projektů, zajišťováním informačního servisu a pravidelnou organizací tradičních osvětových akcí (Mze 2010)

4.2. Struktura užití půdy v ekologickém zemědělství

Výměra orné půdy se v poslední době stabilně zvyšuje až na současných 55 000 ha. Vzrůstá výměra vinic a sadů v ekologickém zemědělství a v režimu ekologického zemědělství jsou registrovány první chmelnice. Ve struktuře užití půdy v ekologickém zemědělství nadále převažují travní porosty, které v současné době představují zhruba třetinu všech travních porostů v ČR. Cílem Akčního plánu 2011-2015 je dosáhnout 15% podíl výměry zemědělské půdy, při současném navýšení podílu biopotravin na trhu s potravinami na 3%. Tato disproporce je způsobena především tím, že ekologické zemědělství plní také mimoprodukční funkce, nejenom funkce produkční. Přibližně 80% výměry v EZ tvoří trvalé travní porosty (TTP) Od roku 2003 kdy byl podíl výměry ekologicky obhospodařované půdy nejvyšší (90,86%), se plocha TTP již nezvyšuje a na celkové výměře v EZ zůstává okolo 82%
Zdroj:Ročenka EZ 2009

Tab. 2 Srovnání struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství v ČR v letech 1999, 2003, 2005, 2008, 2009

Plochy	1999		2003		2005		2008		2009	
	výměra (ha)	%	výměra (ha)	%	výměra (ha)	%	výměra (ha)	%	výměra (ha)	%
Orná půda	13 776	12,44	19 637	7,70	20 766	8,14	35 178	10,30	44 906	11,27
TTP	96 044	86,72	231 683	90,86	209 956	82,34	281 596	82,43	329 232	82,64
Trvalé kultury	359	0,32	928	0,36	820	0,32	3105	0,91	4 331	1,09
Ostatní plochy	576	0,52	2 747	1,08	23 440	9,19	21 753	6,37	19 937	5,00
Celkem	110 756	100,0	254 995	100,00	254 982	100,00	341 632	100,00	398 407	100,00

Zdroj: Český statistický úřad (www.czso.cz)

4.3. Velikostní struktura podniků v ekologickém zemědělství

Z pohledu velikostní struktury ekologických podniků, byla nejčastější rozloha ekofarem v roce 2009, v rozmezí 10 až 50 ha (34,1%), což je také kategorie s největším nárůstem počtu ekofarem. V porovnání s rokem 2008 je to nárůst o 70%. Největší nárůst ovšem zaznamenali ekofarmy s malými výměrami. Jedná se většinou o ekofarmy rodinné se smíšenou výrobou, a které mají pestrou škálu hospodářských zvířat. (ve srovnání s rokem 2006 o 624% u podniků od 5 do 10ha) je stále 60% plochy v EZ obhospodařováno velkými zemědělskými podniky s převahou TTP. Mze (údaje k 31. 12. 2009)

4.4. Hospodaření na ekofarmách za rok 2008

K posouzení ekonomické výkonnosti ekofarem je sledován vývoj podílu ziskových ekofarem na jejich celkovém počtu. Všechny subjekty v šetření byly dotazovány na jejich výsledek hospodaření za rok 2008. Čistě ekologicky hospodařících farem bylo v roce 2008 1788. Z tohoto počtu uvedlo 90% farem, že v roce 2008 byl jejich hospodářský výsledek kladný, nebylo ovšem uvedeno, jestli kladný výsledek byl díky dotacím nebo díky stylu hospodaření.

V roce 2007 uvedli farmáři kladný výsledek hospodaření v 89%, což bylo obdobné jako v roce 2008. Záporný výsledek uvedlo za rok 2008 9,6% (tj. 172 subjektů) a 7 subjektů odmítlo na tuto otázku odpovědět. Farmy, které hospodařily v roce 2008 se záporným výsledkem, byly jak malé, tak i ty větší, tzn., že na velikosti farmy nezáleží. Z šetření vyplynulo, že se jednalo většinou o farmy se zaměřením na pěstování trvalých kultur, jako jsou např. ekosadaři a ekovinaři.

Podobně jako hospodářský výsledek ekofarem byl zjišťován počet pracovníků na ekofarmách a to také za rok 2008 a se stejným počtem čistě ekologicky hospodařících farem, tj. 1788. V roce 2008 pracovalo na čistě ekologických farmách bez ohledu na počet odpracovaných hodin celkem 7928 osob. Z tohoto počtu bylo 68,9 % pracovníků na plný úvazek a 8,7% pracovníků na částečný úvazek. Sezónní pracovníci tvořili 22,4 %. Z celkového počtu pracovníků byla jako tradičně zhruba třetina rodinných členů (2309 osob), z nichž dvě třetiny pracovali na plný úvazek. V porovnání s rokem 2007, kdy byla poprvé tato studie uvedena, vzrostl meziročně počet pracovníků v celé ČR o cca 50%, při čemž poměr mezi rodinnými členy a ostatními pracovníky nezměněn, ale mírně vzrostl počet sezónních pracovníků na úkor pracovníků na částečný úvazek. Zdroj: Mze a Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2008 a 2009

Z výše uvedených údajů vyplývá, že na plný úvazek pracovalo 5462 lidí, což při celkovém počtu 1788 ekologických farem znamená, že v průměru každá farma poskytovala trvalé zaměstnání 3 osobám. Z výzkumu také vyplynulo, že z celkového počtu pracovníků na plný úvazek, bylo rodinných členů kolem 28% a u pracovníků na částečný úvazek bylo za léta 2007 a 2008 dokonce kolem 70%. Na Rokycansku je stav velmi podobný. Zde jsou v zemědělství ať už v konvenčním nebo v ekologickém zaměstnány celé rodiny, dokonce celé generace.

5. Vývoj zemědělství v Plzeňském kraji

5.1 Charakteristika a vývoj zemědělství v Plzeňském kraji

Vzhledem k tomu, že nejsou dostupná žádná dlouhodobá statistická data vývoje zemědělství na tak úzký prostor, jako je okres Rokycany do roku 2005, budu se zabývat stručnou charakteristikou kraje a vývojem zemědělství od roku 1993.

Plzeňský kraj leží na jihozápadě České republiky. Jeho rozloha byla ke 24.1.2011 7 561 km².^{Tim} se řadí na třetí místo mezi kraji v České republice. Počtem obyvatel se řadí až na místo deváté v ČR. Kraj má sedm okresů (Domažlice, Klatovy, Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň sever, Rokycany a Tachov). Tyto okresy představují územní celky výrazně se odlišující krajinným charakterem, počtem i skladbou obyvatelstva, ekonomickým potenciálem, velikostí i hustotou osídlení. Rozmanitost přírodních podmínek je dána především reliéfem kraje. Z hlediska cestovního ruchu je Plzeňský kraj velmi zajímavou destinací. Jeho atraktivita pro rozvoj cestovního ruchu spočívá v jeho využití téměř po celý rok, ať už se jedná o pěší turistiku, vodáckou i cykloturistiku v jarních, letních a podzimních měsících, nebo o typicky zimní sporty v zimě. Klimatické, geologické a hydrologické podmínky jsou v jednotlivých územních celcích značně odlišné. Pro zemědělství v kraji jsou celkem příznivé podmínky. V Plzeňském kraji se pro zemědělskou činnost využívá více zemědělské půdy (ve vztahu k celkové rozloze) v městském prostoru než ve venkovském (o 2,6 procentního bodu). Zemědělská půda pokrývá cca 50,4% celkové rozlohy kraje (z toho podíl orné půdy 68,4%). V Plzeňském kraji můžeme hodnotit životní prostředí v rámci ČR příznivě. Na jeho území se nachází jeden národní park, 4 chráněné krajinné oblasti a 182 maloplošných chráněných území

Od roku 1993 prošel kraj v mnoha ohledech změnám. Některé změny byly významné, některé nikoli. Co se týká celkové výměry zemědělské půdy 380844 ha, tak ta se od roku 1993(385044ha) mnoho nezměnila. Výměra orné půdy, klesla o dvanáct a půl tisíce ha, což je rozdíl, asi jen 5%. V kraji také od roku 1993 narostl počet měst ze 40 na 55, podíl obyvatel bydlících ve městech však vzrostl z 65% pouze na 68%. Co se týká zemědělství, tak tam jsou rozdíly poměrně velké. V roce 1993 bylo v odvětví zemědělství, lesnictví, rybářství zaměstnáno v Plzeňském kraji 28300 osob. V roce 2002 už o 10 tisíc lidí méně a v roce 2009 dokonce 11100 osob, což je od roku 1993 téměř dva a půl krát méně. Není se čemu divit,

že lidé ze zemědělství odcházejí, protože v porovnání s průměrnou měsíční mzdou se platy v zemědělství snižují. Například v roce 1993, byla mzda v zemědělství o asi 10% nižší, než byla mzda průměrná. Za deset let, tj. v roce 2003 to byl rozdíl již dvacet procent. S ohledem na to, že práce v zemědělství nemůže být taxativně vymezena pravidelnou pracovní dobou, je pro ni typická potřeba přizpůsobit se klimatickým a mnoha dalším podmínkám, jsou mzdy v tomto oboru skutečně nemotivační. Ze statistických údajů dále vyplývá, že v roce 1993 bylo registrováno v tehdy Západočeském kraji 3080 samostatně hospodařících rolníků (SHR). Od tohoto roku byl zaznamenán prudký nárůst a počet SHR rostl téměř až do roku 2008, kdy bylo zaregistrováno 5452 SHR. Meziročně v letech 2008 a 2009 klesl počet SHR sotva na polovinu. Co se týká zemědělství ekologického, tak tato část z dlouhodobého statistického hlediska nebyla tak významná. První údaje o počtu ekofarem a o území na němž ekopodnikatelé hospodaří, se v Plzeňském kraji začínají objevovat až za rok 2007. Bohužel se ale dostupné údaje velmi rozcházejí. Na stránkách CZSÚ, je počet podniků s ekologickým hospodařením 71 a z toho počet podniků s výhradně ekologickým hospodařením 66, ale z Ročenky ekologického zemědělství pro rok 2008, vydávaného Mze, se mimo jiné uvádí počet farem 119. Pokud ale shrnu celkový vývoj zemědělství v Plzeňském kraji, mohu říct, že nijak významně nevybočuje z celorepublikového průměru. Zdroj: CZSÚ

5.1.1. Charakteristika a vývoj zemědělství v okrese Rokycany

Okres Rokycany leží ve východní části Plzeňského kraje. Svým počtem obyvatel je nejmenší nejen v kraji, ale po okrese Jeseník i v České republice. Rozkládá se na ploše 575 km² a k 31. 12. 2009 v něm trvale žilo 47 358 obyvatel.

Vývoj osídlení okresu je téměř stejný jako v celé ČR a to poklesem obyvatel ve venkovských obcích, které jsou vzdálenější od průmyslových center. Obyvatelstvo se koncentruje především v okresním městě, kde žije téměř třetina z celkového počtu obyvatel okresu.

V současné době je v okrese Rokycany 68 obcí, z toho 6 se statutem města (Hrádek, Mirošov, Mýto, Radnice, Rokycany a Zbiroh). Okres Rokycany je poměrně hustě zalidněn a to nejen kvůli tomu, že leží v blízkosti krajského města, ale také díky poloze ORP (obec s rozšířenou působností), protože mají Rokycany, jako hlavní sídlo ORP, výhodnou polohou z hlediska dopravy. Hustota osídlení dosahuje 82 obyvatel na 1 km². Okres Rokycany je sám správním obvodem ORP Rokycany. Vzhledem k rozmanitosti krajiny rokycanského okresu,

má i třetí nejvyšší koeficient ekologické stability v kraji. V návaznosti na to i dobré podmínky pro rozvoj potenciálu cestovního ruchu. Svými historickými památkami a v neposlední řadě svou polohou je okres Rokycany zajímavou a lákavou destinací pro turistické a rekreační využití. Na území okresu je 24 maloplošných chráněných území, které zaujímají plochu 504 ha. V tom je 1 národní přírodní památka Vosek 74 ha. Na dalších 103 ha se nalézají 15 přírodních památek a na 147 ha 6 přírodních rezervací. Rokycansko svými rozmanitými přírodními podmínkami nabízí nemalé možnosti pro rozvoj pěší turistiky, cykloturistiky a rekreace.

Na Rokycansku jsou vhodné podmínky i pro vodní turistiku a rekreační koupání. Střediskem agroturistiky je "Darovanský dvůr", který leží u řeky Berounky, přes kterou je v obci Darová celoročně provozován přívoz pro pěší i auta. S postupujícím otevíráním cyklostezek se stále rozšiřuje i tento druh turistiky. V ekonomické oblasti území, charakterizuje nízký počet ekonomických subjektů v přepočtu na 1 000 obyvatel, nízká míra ekonomické aktivity, a zároveň i nezaměstnanosti (zejména v důsledku blízkosti centra kraje). Koeficient ekologické stability je nejnižší v kraji (Koeficient ekologické stability je poměrové číslo a stanovuje poměr tzv. stabilních a nestabilních krajinných prvků ve zkoumaném území podle vzorce Míchal, 1985) z čehož vyplývá, že se jedná o území využívané pro zemědělskou činnost. Relativně nízká, je míra ekonomické aktivity a míra nezaměstnanosti. Na nízké úrovni je občanská a technická vybavenost venkovských obcí, stejně tak jako počet obcí vybavených územně plánovací dokumentací. Míra investování z veřejných rozpočtů obcí je však na dobré úrovni. V rokycanském okrese byl zaznamenán kladný migrační přírůstek (přírůstek stěhováním v přepočtu na 1 000 obyvatel) a to nejvyšší v kraji. Tato situace je důsledkem tzv. suburbanizace, neboli stěhování obyvatelstva z větších měst do okolních obcí v zázemí těchto měst, stěhování do lepšího životního prostředí, klidnějšího a pohodlnějšího bydlení. Přispívá k tomu i dopravní dostupnost reprezentovaná rozvíjejícím se integrovaným dopravním systémem.

Charakter okresu je průmyslově - zemědělský. K zemědělské výrobě bylo využíváno k 31. 12. 2009 celkem 26 795 ha zemědělské půdy, z toho 19 902 ha orné půdy, kterou obhospodařují většinou velké zemědělské podniky, jako jsou Kladrubská a.s., Zbizožská a Příkosická zemědělská a.s, Osecká zemědělská a obchodní společnost a také soukromě hospodařící rolníci. Nejvýznamnějšími zemědělskými plodinami pěstovanými v okrese Rokycany, jsou řepka olejná, luskoviny na zrno, brambory a obilniny. Z trvalých kultur jsou

významné ovocné sady, kde se pěstují hlavně zimní odrůdy jablek. V živočišné výrobě převažuje chov skotu. Významný je i chov prasat, slepic a ostatní drůbeže.

Když se podíváme na dostupné statistické údaje, tak v roce 2005 bylo zaregistrováno v okrese Rokycany 177 zemědělských podnikatelů a celkově v zemědělství pracovalo 1040 osob. V roce 2007 jsou již údaje i o počtu podniků se zaměřením na zemědělství a to 221 podniků. Z toho bylo zaregistrováno 153 samostatně hospodařících rolníků. Výměra obhospodařované zemědělské půdy byla v ha celkem 24473 a z toho zemědělství podnikatelé hospodařili na 5355 ha. Pro zajímavost ovocné sady zaujímali plochu 106 ha. V zemědělství pracovalo v roce 2007 v rokycanském okrese 1107 osob. Vzhledem k tomu, že máme již relativně hodně statistických údajů za rok 2009, můžeme srovnat vývoj zemědělství v okrese Rokycany. Sice jen od roku 2005, ale i tak jsou některé rozdíly velmi významné. K 31. 12. 2009 bylo z celkového počtu 10849 soukromých podnikatelů v okrese, 187 soukromých zemědělských podnikatelů a 272 zemědělských podniků. Tyto podniky mají většinou okolo 40 zaměstnanců.

5.1.2. Stav ekologického zemědělství v okrese Rokycany

MZe evidovalo, do roku 2009, pro okres Rokycany celkem 15 ekologicky hospodařících subjektů viz seznam níže.

V současné době, tj. počátek roku 2011 se na území okresu nachází 17 ekologických farem, které hospodaří na 891,84 ha, což je 3,88% z celkové plochy a 21 ekologických farem, které v přechodném období hospodaří na 379,14 ha, což je 1,65%. Celková plocha obhospodařovaná v ekologickém režimu je tedy 5,53%, což značně pokulhává za celorepublikovým průměrem, což je do roku 2010 podíl 10,42% zemědělského půdního fondu. Tyto farmy mají zaměření jak chov hospodářských zvířat, tak pěstování bioproduktů, zejména bio krmiv pro hospodářská zvířata. Zdroj: CZSO

BIOFARMA - HTL s.r.o., Zaječov, kde hospodaří i subjekt Lukáš Hána, se zabývá rostlinnou produkcí – TTP(seno, na orné půdě obilí, senáž (vojtěška, jetel), siláže (oves, ječmen) a živočišnou produkcí bez tržní produkce mléka a prodejem zástavových telat.

Farma HANTOS -agro spol. s.r.o., Svinná, kde hospodaří subjekt Stuchlíková Ludmila, PhDr., CSc. se zabývá produkcí sena, senáže, obilí a hovězího masa.

Farma Kratochvíle Ivana, Ing., Sirá, se zabývá chovem ovcí plemene Charollais a Suffolk bez tržní produkce mléka (BTPM) a produkcí sena na TTP pro vlastní potřebu i prodej. Farma nemá žádnou ornou půdu, pouze TTP.

Společně hospodaří dva subjekty a to otec Václav Opatrný s dcerou Nováková Hana. Na farmě v Siré provozují uzavřený obrat stáda se 100 ks kříženců prasat - plemene Landrace a Bílé ušlechtilé, 100 ks ovcí plemene Charolais a 30 ks krav rovněž plemene Charolais, bez tržní produkce mléka. Podnikání mají zaměřené na ekologický chov skotu a ovcí - masného typu, prodej ekoobilovin, ekotelat a jehňat.

Další subjekt, Pěnkava Karel, hospodaří v obci Cekov společně se synem subjektem Pěnkava Karel ml. Otec Pěnkava Karel se zaměřuje na seno, senáž, obilí, hovězí maso, TTP a syn Pěnkava Karel ml. má zaměření na koně, skot BTPM, seno, senáž, hovězí maso.

Farmářka Viletová Ivana se zabývá v obci Terešov prodejem sena ze speciální travní směsi pro koně, chovem jezdeckých koní pro rekreační využití a případným prodejem hřibů. Dále prodejem dřeva a semen dřevin.

Farmářka Dachová Zuzana chová v obci Křiše koně, pro rodeo výcvik a příležitostně agroturistiku. Pro vlastní potřebu produkuje na TTP seno a orné půdě pícniny na senáž.

Klgl René pěstuje BIO obilí a na TTP seno. Dále živočišná produkce a to skot BTPM s prodejem zástavových telat.

Farmářka Totzauerová Lenka se zabývá chovem koz na TTP, pro vlastní spotřebu sena a na orné půdě, také pro vlastní potřebu, obilí ve Stupně.

Farma Vladimíra Vávry ve Vranovicích se zabývá rostlinnou produkcí a to pěstováním obilovin, většinou pro krmné účely pro vlastní spotřebu , na orné půdě pícniny, TTP seno a dále živočišnou produkcí - chov krav BTPM včetně výkrmu telat do jatečné velikosti - uzavřený obrat stáda a okrajově i chovem koní .

Farmář Stupka Otakar se zabývá v obci Strašice hlavně živočišnou produkcí a to chovem skotu jak pro mléko Bio, tak výkrmu telat do jatečné velikosti. Pro vlastní potřebu pěstuje na orné půdě obilí a senáž a na TTP seno.

Co se týká agroturistiky, je v obci Darová velký resort – Darovanský dvůr, specializovaný nejen na agroturistiku. Darovanský dvůr nabízí nepřeberné množství aktivit, jako jsou například vyjížděky na koních, pro děti svezení na ponících, myslivost, golfové hřiště, tenisové kurty, bazén, všechny možné typy hřišť, wellness centrum a mnoho dalších.

V roce 2010 nově vznikla ekofarma Lenka Dridi, jako dceřiná společnost farmy BIOFARMA - HTL s.r.o., jejímž cílem je provozování agroturistiky.

6. Empirická část

Na základě statistických údajů Mze, do roku 2009 hospodařilo na území bývalého okresu Rokycany celkem 15 ekologicky hospodařících subjektů. Tyto subjekty hospodařili na ploše 1118,4 ha. Při tom přibližně polovina plochy byla orná půda a druhá polovina TTP. Orná půda okresu Rokycany, zabírá v porovnání s celorepublikovým průměrem o téměř 40 % více plochy. Z celkového počtu 15 ekologických subjektů, se žádný z nich nezabývá pěstováním zeleniny, ekologickým sadovnictvím a vinicemi. Co se týká hospodaření na TTP, tak asi polovina farmářů hospodaří převážně na TTP a druhá polovina farmářů obhospodařuje spíše ornou půdu a méně TTP. Pouze jeden subjekt nehospodaří na žádné orné půdě a jeden subjekt nemá žádné TTP. V této oblasti výrazně nepřevažuje hospodaření na trvalých travních porostech nad hospodařením na orné půdě. Dá se říci, že většina farmářů má jak živočišnou, tak rostlinnou produkci. Velikostně se jedná spíše o rodinné farmy menších až malých rozměrů.

Vlastní empirické šetření jsem provedla formou rozhovorů se všemi patnácti ekologicky hospodařícími subjekty, mohu tedy porovnat důvody vzniku farem, systémy hospodaření, stejně jako odlišnosti v hospodaření jednotlivých subjektů, popř. v čem se jednotliví farmáři shodují (viz popis v metodické části práci). V provedených rozhovorech jsem se také zabývala otázkou dotací, jako významného faktoru podpory rozvoje tohoto podnikání a dále zaměstnanosti v ekologickém zemědělství na území bývalého okresu Rokycany. Rozhovory jsem prováděla v době od 5. 2. 2011 do 10. 3. 2011.

Jednotlivými otázkami jsem sledovala získání informací:

- důvod podnikání v oboru ekologického zemědělství a agroturistiky
- konkrétní předmět činnosti, kterým se oslovení zabývají
- možnosti financování tohoto druhu podnikání
- názor na současný stav ekologického zemědělství
- lokální přínos tohoto druhu podnikání

Dotazem na vznik farmy a doby podnikání v tomto oboru jsem zjistila, že tři farmáři z celkového počtu patnácti byli tím, co se dá nazvat průkopníky v oboru. Všichni tři přešli z konvenčního obhospodařování půdy k ekologickému v roce 2000, a také se všichni tři farmáři shodují na názoru, že v prvopočátku chtěli ekologicky hospodařit hlavně kvůli

šetrnosti k životnímu prostředí. Shodují se i v názoru, že na počátku nebyly dotace tak velké, tak že se ekologií zabírali opravdu jen ti, kteří v to věřili. Na jedné straně nahlíží kriticky k dotacím na plochu, které bývají často důvodem vzniku nových ekofarem, které jsou zakládány za účelem právě příjmu těchto finančních produktů a výsledný hmotný produkt hospodaření je až na druhé straně zájmu, ne-li zcela mimo zájem takových farmářů. Dále byly předmětem kritiky ceny za Bio produkty. Na straně druhé, se ale žádný z oslovených farmářů v současné době bez dotací neobejde.

Jako druhou vlnu ekologického hospodaření jsem identifikovala roky 2004, kdy byla založena jedna farma a rok 2006, kdy vznikla další z ekologických farem na území okresu. V roce 2007 vzniklo nejvíce farem, a to celkem čtyři, potom každý další rok došlo ke vzniku dvou farem. Odpovědi na otázku ohledně doby hospodaření v zemědělství jsem spojila s otázkou, co vedlo farmáře k podnikání v ekologickém zemědělství. I přes to, že je sledované území, v porovnání s rozlohou celé ČR malé, jsou zdejší farmy svou činností různorodé a také důvody vzniku a zaměření hospodaření v ekologickém zemědělství se mnohdy velice liší. V prvopočátku, až na výjimky, hospodařili všichni farmáři nebo jejich rodinní příslušníci, zejména rodiče, konvenčně a to jako soukromě hospodařící rolníci nebo jako zaměstnanci zemědělských družstev. Nejvíce ekologicky farmářů převzalo konvenčně hospodařící farmy po svých otcích. Těchto farmářů je osm. Všichni se shodují v názoru, že ekologickým hospodařením chtěli vyzkoušet něco nového. Mezi další důvody jejich vstupu do ekologického typu hospodaření, byl blízký vztah k přírodě, to znamená, že jejich cílem bylo použít takové formy hospodaření, které by nezatěžovaly životní prostředí. Někteří z oslovených již v minulosti takový způsob hospodaření uplatňovali, ovšem jako soukromě hospodařící rolníci bez registrace ekologicky hospodařícího zemědělce. Většinou přešli do ekologického farmaření ti, kteří vlastnili nějaký dobytek, který se může pást na louce a to už byl první krok k ekologickému hospodaření. Jeden farmář dokonce uvedl, že farmařením se chtěl v prvopočátku odreagovat od svého sedavého zaměstnání. Další početnější skupinou farmářů jsou ti, kteří začali podnikat v zemědělství už v devadesátých letech a jsou právě ti farmáři - zakladatelé, právě ti otcové myšlenky hospodařit na zemědělské půdě ekologicky. Tito farmáři, jak jsem již uvedla výše, začali hospodařit na zemědělské půdě kolem roku 1991. Jedná se o čtyři farmáře. Začali v době, kdy měl každý v povědomí hospodaření Jednotných zemědělských družstev, jejichž konec se neodkladně blížil a hlavně v době velkých privatizací, kdy si mnohdy lidé se zpětně nabytými pozemky nevěděli rady. V prvopočátcích začal každý z těchto „sedláků“ hospodařit tak, jak byl do té doby zvyklý, a to

bylo samozřejmě konvenčně. Převládaly požadavky na kvantitu produkce a tito farmáři nebyli výjimkou. Jejich styl hospodaření byl v prvopočátcích s několika kusy dobytka a často ve zchátralých a nevyhovujících prostorách zaniklých zemědělských družstev. Postupem času, si začali uvědomovat potřebu změny zaběhnutého stylu hospodaření a to dalo základ přeměny, do té doby tradiční formy hospodaření, ve formu ekologickou, podobně jako u dalších začínajících ekofarmářů, počátkem roku 2000 v celé ČR. Poslední jakousi skupinou jsou ti, kteří měli jiné, než výše zmíněné důvody pro vznik vlastní ekologické farmy. Tyto subjekty jsou tři. Všichni sice uvádí, že hlavní důvod pro vznik farmy byl vztah k životnímu prostředí, což je ostatně názor, se kterým jsem se setkala u naprosté většiny oslovených, ale při bližším prozkoumání jsem zjistila, že u vzniku všech tří farem stála informace a zkušenost další osoby, to znamená, že tito lidé došli k poznání, že bez velké námahy lze získat finanční prostředky. Musím ale podotknout, že kromě čtyř farmářů, kteří zakládali farmy ještě v době, kdy dotace nebyli tím základním stimulem počátku tohoto podnikání, a to s ohledem na jejich velikost a poměrně malé povědomí lidí o možnosti jejich získání, tak ostatních jedenáct subjektů uvádí, že v podstatě dotace urychlily jejich vstup do ekologického zemědělství. Někteří dokonce odpověděli, že příjem dotací byl hlavní důvod pro výběr tohoto druhu podnikání.

Svoji další otázku jsem směřovala do oblasti dotací: Jaký máte názor na dotace a jaké využíváte a je možné provozovat ekologické zemědělství bez dotací? Když jsem všem tuto otázku pokládala, získala jsem pocit, že tato otázka bude jednou z nejméně přijatelných pro dotazované, nakonec se však k této otázce vyjádřili všichni oslovení. Někteří sice zdrženlivěji, ale poté, co jsem je ujistila, že nebudu citovat nikoho konkrétního a objasnila jsem jim cíl, který touto otázkou a potažmo celou bakalářskou prací sleduji, odpověděli všichni. Otázku jsem záměrně položila tak, abych také zjistila, do jaké míry čerpají běžné dotace, například na plochu a popřípadě zda někdo získal i hodně diskutovanou dotaci pro Začínající mladé zemědělce. Zajímalo mne, jestli na ní běžný začínající mladý zemědělec „dosáhne“. Touto otázkou jsem reagovala i na knihu Lištičky na vinici, kde autorka pojednává o čerpání dotací velmi kriticky. O dotaci pro mladé zemědělce – Mladí začínající zemědělci - zde píše, že je velmi obtížné ji získat. Dotazem v Agentuře pro zemědělství a rozvoj venkova v Rokycanech, která má příjem žádostí o dotace na starosti jsem se dozvěděla, že každá farma, která si zažádala o dotaci, ji získala. Všichni dotázaní farmáři mi potvrdili, že dostali všechny žádané dotace. Oslovení farmáři si raději nechají poradit, než aby, jak píše Mgr. Ditrichová v knize Lištičky na vinici, přišli o roční dotace kvůli překročení

dobyččí jednotky o 0,2, což je asi „jedna noha ovce“. Názor na dotace se mezi všemi farmáři velice různil. Všichni ale čerpají dotace na plochu. Všichni, kromě jednoho mají i TTP, tak že všichni čerpají i dotace LFA i AEO (méně příznivé oblasti, Agroenvironmentální opatření). Čtyři farmáři se k dotacím vyjádřili velmi krátce a to ve smyslu, že jsou dotace jejich podstatným příjmem pro zemědělství a že by se bez dotací určitě neobešli. Jedna mladá farmářka, chovající koně pro rodeo, dokonce říká, že jsou pro ni dotace, dokonce existenčně důležité, ale pobírá dotace „jenom“ na plochu, dotaci pro mladé začínající farmáře nepobírala. Paní Mgr. Dittrichová a nejen dotace pro mladé začínající zemědělce velmi kritizovala. Kritika směřovala k tomu, že mladí nadšenci, kteří na venkově chtějí začít nově hospodařit a tím by peníze z toho druhu dotací potřebovali, je mnohdy díky relativně tvrdým podmínkám, nemají šanci získat, na druhou stranu jsou tyto dotace velmi štědré. Šest farmářů uvedlo, že tuto dotaci pobírají. Nutno podotknout, že to nejsou žádní „nováčci“ ani nezačínají od „nuly“ ale všichni převzali, jeden dokonce odkoupil, již fungující farmu. Vraťme se ale k dalším názorům na dotace v ekologickém zemědělství. Tři farmáři pobírají dotace pouze na plochu, ale nákup strojů a zařízení kupovali za své, protože, jak tvrdí, je pro ně obtížné na ostatní dotace dosáhnout a že je to velice zdlouhavý proces a že ve finále ten obnos není až tak vysoký, jaký by potřebovali. Jedna farmářka se vyjádřila, že podpora v ekologickém zemědělství je velice štědrá. Dotace jsou jediná jistota. Čerpá dotace SAPS (Jednotná platba na plochu), TOP-UP (Doplňkové národní dotace), LFA (Méně příznivé oblasti), AEO (Agroenvironmentální opatření) ekologie, ošetřování travních porostů, dotace na zvířata a pro začínající mladé zemědělce. Stejně typy dotací čerpá ještě jedna farma, shodou okolností ze stejné obce. To byli takové stručnější odpovědi na téma dotace. Ráda bych se pozastavila nad dvěma farmáři, kteří měli vyhraněné názory na dotace. Jeden farmář mi dokonce řekl, že je jejich odpůrcem. Sice také čerpá dotace, ale tvrdí, že díky dotacím, se lidé nesnaží vydělávat. Zastává názor, že s dobrým hospodařením, nejsou dotace potřeba. Tento farmář již hospodaří deset let, a jak on sám říká, že i když byl hlášen ke konvenčnímu hospodaření, tak hospodařil ekologicky již dávno. Jako jeden z mála v ČR skloubil ekologické hospodaření nebo přesněji sedláčení s podnikáním. Říká, že je vysoce produktivní. A jeho recept?: „ V případě vlastního počátečního kapitálu na technologie a stroje, dále neustálého vzdělávání, inovování a hlavně vysoké produktivity práce může být farma jako ta naše vysoce produktivní.“ „Je třeba skloubit zkušenosti z let praxe a nejnovější nápady z domova i ze světa a chovat se spíše jako podnikatel, než jako zemědělec. Mít vize do budoucna, jako např. sledovat dění ve světě - co se týká ekonomického výhledu i komoditní studie apod. Například co se týká trávy, je třeba

zohlednit kvalitu půdy i nadmořskou výšku a pochopitelně dodržovat zemědělské postupy a hlavně všechno kontrolovat.“ Zajímavý přístup byl také zaznamenán u jiného z dotazovaných zemědělců, který uvedl:

„Dotace jsou obzvláště při obnovách zastaralých zemědělských areálů velmi důležitou složkou příjmů. Tyto dotace jsou ale podmíněny získáním dostatečného množství preferenčních bodů, což je hlavním kritériem, tzn., buď je máte a dotaci získáte nebo ne. Ostatní dotace např. na plochu jsou vypláceny na základě žádosti, kterou když vyplníte špatně, nic nedostanete, takže případný neúspěch je pouze vlastní chybou. Jejich výše je přímo závislá na kurzu eura, kterou nemáte možnost ovlivnit. Loňská výplata dotací z titulu TOP-UP byla vládou ponížena, opět nemáte možnost ovlivnit. Osobně nejsem zastáncem stávků či jiné formy protestů = ztráta času, který je obzvláště v zemědělství nedostatkovou komoditou. Pravdou je, že v našem okolí je velmi mnoho firem a jednotlivců zabývajících se zemědělstvím, kteří by bez dotací nemohli ani „existovat“. Snažíme se využívat maximum možných dotací, ale i další, jako např. dotace na rekonstrukce budov, či dotace na podporu nákupu nových strojů. Problémy s legislativou zatím nemáme, ale je pravdou, že některá nařízení v podobě administrativních statistik jsou zbytečně podrobná.“

Ten samý farmář si myslí, že negativa dotací je jejich špatné přerozdělování a tím trpí i ostatní farmáři, kteří si chtějí v ekologickém zemědělství nejen vydělávat pobíráním dotací, ale i svým vlastním přičiněním. Jedním z příkladů špatného přerozdělování dotací jsou podle jeho názoru zemědělci ze Šumavy, kteří dávají produkty z TTP zdarma. Důvodem je podle něj to, že pro získání dotací je potřeba louku posekat a co s posekaným materiálem? Prodat? A proč, když mají dotace cca třikrát vyšší než např. v okrese Rokycany. Na Rokycansku takové dotace nemají a tím pádem nemohou prodejem produktů z TTP konkurovat. Bohužel i v našem okolí jsou vidět ti spekulanti s dotacemi a pozemky, kteří podle slov jednoho farmáře vykupují maximum pozemků, za mimořádně vysoké ceny a mnohdy ne moc vybíravým způsobem.

Další otázku jsem směřovala do oblasti, která s předchozím tématem bezprostředně souvisí a to, zdali je možné v současné době ekologické zemědělství provozovat bez dotací. Jeden farmář uvedl, že je výdělečně činný, a tak dotace nepotřebuje. Jeden začínající farmář, který odkoupil již fungující farmu, se domnívá, že v době kdy farma má vybudovány veškeré výrobní linky a nákladem zůstane jen tvorba rezerv na jejich obnovu a následně efektivně

sníží hlavně mzdové náklady, které jsou jedna z největších nákladových položek, pak lze mluvit o možnosti dosahovat zisku bez dotací. Pro všechny ostatní farmáře, bylo hospodaření bez dotací naprosto nemyslitelné. Jeden farmář dokonce uvedl, že bez dotací by jen velmi těžko přežilo i konvenční zemědělství, natož ekologické. Jeden farmář, který hospodaří nejdéle ze všech patnácti subjektů, se při této otázce velice rozhořčil, s odkazem na současnou cenu osiva, která již odráží právě ten fakt, že všichni zemědělci pobírají dotace a z tohoto důvodu je nadhodnocená. Ráda bych ale připojila názor na dotace nejmenovaného zaměstnance rokycanské Agentury pro zemědělství a rozvoj venkova, který si myslí, že je sice myšlenka ekologického zemědělství dobrá, ale díky systému dotací se vytrácí její cíl. Stát nenutí zemědělce dosahovat výsledného produktu. Další příklad uvedl na BIO medu, kdy je sice používáno označení produktu jako bio, ale z podstaty věci je zřejmé, že BIO med, nemohl vzniknout v čistě ekologickém prostředí. Zde připojuji i svůj názor na dotace. Myslím, že mají svůj význam a opodstatnění, je však důležité provést změnu v systému rozdělování dotací a nalézt konsensus mezi poskytnutou dotací a výsledným finálním produktem nebo efektem z této dotace plynoucím.

Názor zaměstnance Agentury pro zemědělství a venkov ohledně dotací a finálního produktu mne přivedl na další otázku – jaký mají farmáři výsledný produkt a jakou produkcí se vlastně zabývají, zda živočišnou nebo rostlinnou. Vzhledem ke změně dotací na TTP, kde musí být na 1ha 0,2 dobytčí jednotky, mají všichni farmáři živočišnou i rostlinnou produkci. I přes malý počet farmářů je složení jejich produkce různorodé. Nejvyšší zastoupení ve zdejších okrese je skot bez tržní produkce mléka (BTPM). Těchto farmářů je devět, kdy pastva skotu je na TTP. Z těchto farmářů jeden farmář produkuje i mléko v Bio kvalitě, ale prodává ho jako konvenční. Dle jeho slov, sází na spolehlivost a raději prodá mléko za nižší cenu, ovšem s jistotou. Za ta léta hospodaření má pouze negativní zkušenosti s výkupci mléka, dle jeho slov jako většina producentů mléka z ČR. Chovaný skot je u farmářů dvojího typu odbytu. Čtyři z výše uvedených farmářů prodávají zástavová telata, která v převážně většině ztrácí status ekologicky chovaných zvířat, protože další výkrm těchto zvířat se provádí převážně konvenčním způsobem. Splnit podmínky pro ekologický výkrm, je pro ně velmi složité. Zvířata také nedosahují takových přírůstků, což je rozhodující pro cenu prodeje na jatka. Dva farmáři uvedli, že mají v plánu se do budoucna věnovat i dalšímu výkrmu jatečných zvířat. A další čtyři farmáři se věnují výkrmu skotu až do jateční velikosti. Jeden se věnuje chovu plemenných zvířat a to jak skotu, tak i ovcí. Samostatnou skupinou jsou ti, kteří chovají koně a nic jiného, což jsou dva subjekty a jeden, chovající stádo koz. U stáda koz,

čítající 40 kusů, je zarážející, že farmářka nemá oficiálně žádný produkt. Dle jejího vyjádření nemá dost finančních prostředků, aby měla oficiálně zaregistrované Bio mléko a následné výrobky, jako je kozí sýr a tvaroh. Paradoxem je, že když farmáři prodávají své produkty neoficiálně v Bio kvalitě, tak je mohou prodávat levněji a jsou tím pádem mnohem dostupnější širší veřejnosti. Zajímavé také je, že nikoho nezajímá, že chovají ve Stupně 40 koz bez výsledné produkce. U skotu se tato informace uvádí běžně. Otázkou zůstává smysl poskytované dotace na ekologický způsob hospodaření farmářům, kteří nemají ze svého podnikání žádný výstup, popřípadě svoji výslednou produkci v BIO kvalitě prodávají jako standardní produkt, ačkoliv na ni získali příslušné finanční prostředky.

Z celkového počtu, patnácti farmářů pouze jedna farmářka nehospodaří na žádné orné půdě. Zbylých čtrnáct farmářů pěstuje na orné půdě obilí a pícniny pro senáž. Většina subjektů má veškerou svojí rostlinnou produkci pro svou vlastní potřebu. Šest z nich obilí dále prodává. Na dotaz kam směřuje výsledná produkce, devět farmářů odpovědělo, že své produkty prodává dále pouze do ČR. Jeden farmář prodává zástavová telata na konvenční výkrm sousedovi, dva farmáři dále otci. Šest farmářů prodávají své produkty do ČR i do zahraničí, většinou do Německa a Rakouska. Důvody, proč právě do zahraničí jsou různé, jako i skladba produkce, kterou prodávají. Jeden farmář, který má největší produkci obilí poznamenal, že o obilí v Bio kvalitě v Čechách není zájem. Prodával ho do výkupu, ale výkupní ceny byly nízké a obilí se smíchávalo s méně kvalitním. Dále měl prý problémy s dlouhým skladováním a tak ho prodává do Německa, kde dostane podstatně vyšší cenu, která mu umožní uhradit větší část úvěru na stroje. Jeden farmář prodává své produkty tzv. ze dvora a dále do výkupu a na jatka. Dalších pět farmářů ale naopak prodává obilí do ČR a zvířata, ať už zástavová telata nebo skot v jateční velikosti do zahraničí. Důvodem jsou pro ně vyšší výkupní ceny. Všichni farmáři ale shodně tvrdí, že problémem jsou mnohdy výkupní ceny většiny výkupů, ale i jatek, proto někteří farmáři řeší svůj prodej přes různé prostředníky. Co se týká prodeje do zahraničí, jeden farmář byl velmi kritický. Týkalo se to zejména špatné komunikace s odběratelem, nedodržení smluvních závazků a z tohoto důvodu proto prodává veškerou svou produkci pouze tuzemským odběratelům. Všichni farmáři, kromě jednoho, po dobu hospodaření nezměnili obsah podnikání, to znamená, že se vždy zabývali tím, čím nyní. Jeden uvedl, že z prvopočátku na veškeré orné půdě pěstoval obilí, ale když ho šel prodat do výkupu a zjistil, jaká je výkupní cena, tak okamžitě přešel na živočišnou produkci a rostlinnou má nyní pouze pro vlastní potřebu. S jeho názorem souhlasí

také jiný farmář, který poznamenal, že se domnívá, že je orná půda v ekologickém režimu silně ztrátová.

Další problematikou, kterou jsem se v průběhu empirického šetření zabývala, byla otázka zaměstnanosti, respektive zaměstnávání dalších osob. Pouze dva subjekty zaměstnávají zaměstnance. Oba subjekty zaměstnávají dva zaměstnance, z toho jeden farmář má zaměstnance a druhý zaměstnává fyzickou osobu. Důvodů, proč ostatní farmáři nezaměstnávají žádné zaměstnance, je víc. Všichni ale dodávají, že zaměstnanci tvoří jeden z nejvyšších výdajů farmy, na který dotace, ani výsledky jejich hospodaření nestačí. Tři farmáři uvedli, že žádné zaměstnance nepotřebují. Šest jich uvedlo, že by je potřebovali, ale nemají na ně dost finančních prostředků a čtyřem farmářům stačí, že jim příležitostně vypomáhá rodina. Většinou jsou to zemědělci v důchodovém věku. Zde bych se ráda opět zastavila, protože v prvotním zkoumání a pokládání otázek, jsem zjistila, že z uvedených patnácti farmářů, jsou mezi subjekty hospodařící v ekologickém zemědělství, příbuzenské vztahy. Jedná se většinou vztah otec a syn. Syn dostal dotaci pro začínajícího mladého zemědělce, a to celkem ve čtyřech případech. Ostatní rodinní příslušníci si vytvořili své vlastní „firmy“ proto, že je to finančně výhodnější nežli být na farmě zaměstnán.

Dalším okruhem zájmu mého dotazování byla problematika informovanosti zemědělců, vzájemné výpomoci a to bez ohledu na styl hospodaření. Téměř všichni farmáři spolupracují s okolními zemědělci. Co se týká spolupráce, tak tři farmáři uvedli, že s nikým nespolupracují, protože mají své vlastní stroje a zařízení, a tak výpůjčku mechanizace nepotřebují a svoji mechanizaci využívají výhradně pro svoji potřebu, protože by možné půjčování, zatížilo opotřebením strojů. Dále neposkytují žádné služby. Další dva farmáři uvedli, že své stroje pořídili formou dotací a oficiálně je nemohou půjčovat, ostatní spolupráci využívají spíše příležitostně, hlavně v sezóně. Mají v okruhu známých několik zemědělců, se kterými si navzájem pomáhají, jako například - rozmetání hnoje, sklizeň pícnin, jeden farmář si půjčuje kombajn. Nicméně se všichni postupně snaží o technickou nezávislost a postupně přikupují stroje a zařízení. Další tři zemědělci spolupráci řeší formou různých služeb, to znamená za úplatu. Jak jsem již uvedla výše, ekologicky hospodaří společně tři rodiny. Dvě rodiny jsou menší a mají i přibližně stejné zaměření produkce. Ty uvedli shodně, že si s otcem vzájemně pomáhají a doplňují. Jedna velká rodina, která se skládá dokonce ze čtyř ekologicky hospodařících subjektů, spolupracuje pouze v rámci rodiny a jejich spolupráce je opět hlavně v době sezóny a vypomáhají si tak, aby v daném počtu lidí zvládli obhospodařit veškerou výměru. Největší farma z nich poskytuje služby sečení, nahrabování, lisování TTP, lisování

slámy a také svoz senážním vozem. Jak ale říká její majitel, jinak si jde každý svojí vlastní cestou. I přes to, že jsou rodina, tak si některé získané informace automaticky nevyměňují. Samozřejmě se společně radí např. o osevních postupech, či agrotechnických termínech, mají i společně některé dodavatele, ale na druhou stranu odběratele mají různé. Otázku spolupráce je třeba rozdělit na dvě části a to proto, že získávání informací je u každého zemědělce velice specifické. Někteří hospodaří na základě starých dobrých sedláckých zkušeností, a jak se říká, „starého psa novým kouskům nenaučíš“, tak ani tito staří sedláci nemění svoje zvyky a hospodaří „po staru“. Většinou mladší generace těchto zemědělců chápe, že nelze do nekonečna přežívat pouze z dotací a tak se snaží získat další informace, které by napomohli většímu výdělku. Běžné provozní informace získávají většinou z tisku, internetu, formou různých kurzů a seminářů. V neposlední řadě také formou pokus omyl. Tři farmáři využívají služeb odborných poradců, kteří jsou z řad ekologicky hospodařících subjektů. Jeden farmář je ovšem výjimkou. Musím říct, že je to právě ten, který je, jak sám říká vysoce produktivní. On sám je členem několika sdružení, jako je například Asociace soukromého zemědělce, Mladí agrárníci, atd. Přes americkou cestovní kancelář AGRITOUR se jezdí vzdělávat a inspirovat na farmy do celého světa. On se domnívá, že ekologické zemědělství v Evropě není až na takové úrovni, na jaké by mohlo být, proto právě absolvuje výše zmíněné poznávací zájezdy. Mezi destinace, které navštívil mimo EU, je např. USA, JAR a Austrálie. Díky dlouholetým zkušenostem i on poskytuje pro zájemce z řad veřejnosti, ale i různých podniků, poradenství.

Zajímala mne i problematika návaznosti na tento typ zemědělství v oblasti zaměstnanosti, konkrétně jakým způsobem a do jaké míry z činnosti ekologických zemědělců, profitují další firmy. Cíl naprosto všech farmářů je být ve všem soběstačný a tím pádem co nejméně využívat placených služeb. Jeden farmář uvedl, že se snaží absolvovat maximální množství speciálních kurzů, aby na farmě mohl provést různé odborné výkony. Naprostá většina farmářů uvedla, že žádné placené služby nevyužívá. Jeden farmář řekl, že využívá služby mechanizací, kterou nemá. Konkrétně potřeboval provést zatravnění orné půdy, které bylo kompletně provedeno službou, a dále lisování sena do velkých balíků, které mu provádí každoročně služba. Dále si půjčuje mulčovač a nakupuje travní osivo. Servis zemědělských strojů mu provádí také služba, jako i např. inseminaci.

Určité specifikum tvoří okruh otázek, na které dotázaní odpověděli převážně ano nebo ne. Na otázku, jestli je podnikání v ekologickém zemědělství jediná činnost, kterou vykonávají, osm dotázaných odpovědělo, že ano, sedm odpovědělo ne a to z důvodu, že mají

své aktivity ještě někde jinde. Většinou jsou ještě někde zaměstnaní, jedna farmářka je na MD. S touto otázkou úzce souvisí i příjmy - jestli je podnikání v EZ jediný jejich zdroj příjmu a jestli jsou natolik dostatečné, že uživí celou rodinu. To znamená, zda partner, který většinou na farmě pomáhá, musí chodit ještě do jiného zaměstnání. Pro sedm farmářů není ekologické zemědělství jediným zdrojem příjmů, což vlastně souvisí s jejich další činností a pro osm je to jediným zdrojem. Pouze tři dotázaní uvedli, že jejich podnikání uživí jejich rodinu. Žádný z dotázaných farmářů, i přes veškeré problémy v ekologickém typu hospodaření neodpověděl, že by uvažoval nebo chtěl změnit podnikání mimo zemědělství. Naopak chtějí svůj sortiment dále rozšiřovat a zvelebovat své farmy.

Dále jsem se zajímala o to, zda je v současné době, spíše trend zvyšování nebo naopak snižování poptávky po ekologických produktech. Tři oslovení farmáři uvedli, že nemají žádný výsledný produkt, který by prodávali, a jeden odpověděl, že nesleduje tento trend. Tři subjekty uvedli, že to nesledují, protože jejich produkt není určen finálnímu zákazníkovi. Další tři z oslovených uvedli, že cítí mírný vzestup, který je momentálně důsledkem ekonomické krize ve společnosti. Další tři subjekty sledují, že v posledních letech zájem o ekologické produkty stagnuje. Domnívají se, že je to z důvodu velkého nárůstu ekologických farmářů, kteří vstoupili do ekologie, hlavně z důvodu získání dotace. Dva farmáři uvedli, že pociťují spíše pokles poptávky.

Když jsem začala pracovat se seznamem ekologicky hospodařících subjektů (pro rok 2009) v okrese Rokycany a udělala se všemi patnácti subjekty rozhovory, získala jsem informaci, že v roce 2010 byla založena v okrese ekologická farma, zaměřená na agroturistiku. Vzhledem k tomu, že neexistuje žádný kompletní seznam ekologických farem zaměřených na agroturistiku v ČR, uvítala jsem možnost, získat několik informací. Agroturistika je hodně diskutované téma podnikání a mne zajímaly důvody vzniku této farmy. Mladé podnikatelky jsem se proto zeptala, jestli si myslí, že je to do budoucna výdělečné podnikání nebo alespoň soběstačné a jestli bude ve veřejnosti zájem o tento druh cestovního ruchu? Zda se neobává toho, že ji bude využívat pouze úzký okruh lidí? Odpověděla mi, že myšlenka založení agroturistické ekofarmy je sice krásná, ale k jejímu vzniku vedla dlouhá cesta, která se v jejím průběhu mohla kdykoliv změnit a s ní i celý podnikatelský záměr. Farma vznikla jako „dceřiná společnost“ firmy BIOFARMA-HTL, s.r.o. Hlavním cílem byl vznik agroturistické ekofarmy na okraji CHKO Křivoklátsko v obci Drahoňův Újezd. Důvodem pro tento krok byla jednak snaha o záchranu kulturní památky v podobě bývalého hospodářského dvora a také snaha přiblížit a ukázat veřejnosti fungování ekofarmy v dnešních

podmínkách, např. jaké stroje se dnes využívají. Do budoucna má v plánu zde vytvořit jezdecký klub a pořádat vyjížďky na koních. Agroturistika není podle jejího názoru výdělečná činnost. Tato farma byla vybudována jako jakýsi doplněk ekologické farmy, protože potřebuje neustále menší či větší podporu příjmů. Samozřejmě to záleží na velikosti farmy. Sama podotkla, že v dnešní době, kdy je možné získat dotace na agroturistiku, což znamená peněžité podpora rekonstrukce ubytování, je to hlavně podpora farmy v rekonstrukci „vlastního bydlení“. Myslí si, že už na to také naši zákonodárci přišli, a proto je dnes získání těchto prostředků velmi problematické. Agroturistika je podle ní velmi specifická možnost trávení volného času. Cílová skupina pro agroturistiku je hlavně rodina s dětmi z velkých měst, ze kterých se vytrácí podvědomí o existenci okolního světa za dopravní značkou konec obce. Aby se agroturistika stala výdělečnou činností, musela by se farma systematicky přizpůsobit možným návštěvám, hlavně v oblastech přístupu do jednotlivých stájí a celý chod farmy musí být podřízen přítomnosti cizích osob, což hlavně na velkých farmách je velmi problematické. Také si myslí, že ne každému tento způsob vyhovuje. Proto bylo jejím záměrem vytvoření nové farmy, která nebude závislá na tvorbě zisku ze zemědělské výroby. Samozřejmě musí vzniknout oddělené části, a to soukromé, veřejné i provozní tak, aby nebyl narušen chod farmy nebo soukromé bydlení zaměstnanců. Závěrem vše shrnula: „Téma agroturistiky je téma opravdu hodně diskutované. Osobně si myslím, že podnikání v této oblasti může prosperovat jen několika málo jedincům a já se mezi ně neřadím. Osobně to beru jen jako prostředek a nástroj pro zvelebení farmy a jejího okolí a také jako součást podpory cestovního ruchu v malých obcích. Pokud se na to podíváte z širšího pohledu, může agroturistika zasahovat i do cyklo či pěší turistiky po okolí.“ Z uvedených odpovědí je jasné, že už jenom vybudování této farmy stojí a padá na dotacích. Je na první pohled jasné, že už vlastní zakladatelka nevěří v její životaschopnost. Jak ale sama říká, důvodem byla záchrana kulturní památky v podobě bývalého hospodářského dvora.

7. Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat, jakým způsobem ekologické zemědělství přispívá k udržitelnému rozvoji venkova, s přihlédnutím k blíže specifikovanému regionu Rokycansko. Zmapovala jsem vývoj ekologického zemědělství a na základě provedených rozhovorů a porovnání s dostupnými statistickými údaji jsem vyhodnotila názory jednotlivých oslovených aktérů této problematiky. V rozhovorech, které jsem s uvedenými aktéry (farmáři) provedla, jsem se zaměřila na získání odpovědí na otázky, které jsou stěžejní pro další rozvoj ekologického zemědělství a tyto odpovědi jsem konfrontovala s legislativní a uplatňovanou finanční politikou v tomto oboru. Mým cílem bylo zjistit možnosti uplatnění ekologického zemědělství v praxi, důvody, které jednotlivé farmáře vedly ke vstupu do tohoto odvětví, a zejména jsem analyzovala jeho přínos pro region.

Provedenou analýzou jednotlivých rozhovorů a dostupné odborné literatury jsem zjistila, že v oboru ekologického zemědělství, dle mého názoru, existují podstatné rozdíly v názoru na význam a realizaci podnikání v oboru ekologického zemědělství, případně ekoagrotistiky. Z provedených rozhovorů vyplývá, že ekologické zemědělství nenaplnuje očekávání, se kterým zemědělci do tohoto oboru vstupovali.

Ekologické hospodaření nemá v oblasti zaměstnanosti, téměř žádný vliv na rozvoj regionu. Přínos pro rozvoj venkova je také minimální. Mnou oslovení farmáři uvedli, že veškeré pracovní aktivity realizují v převážné míře vlastními silami, popř. v rámci své rodiny. Dalším zajímavým zjištěním je, že někteří farmáři své podnikatelské aktivity rozložily i na své příbuzné, tím mám na mysli, že na jedné farmě může působit i více samostatných podnikatelských subjektů z okruhu rodiny farmáře. Tímto je sledován větší objem dotací, který je možné takovým systémem podnikání získat.

Dalším zajímavým zjištěním je, že oslovení farmáři v převážné míře ani nevyužívají služeb dalších firem, které podnikají v oboru služeb v zemědělství, popř. poskytují obdobné produkty. Převažuje snaha farmářů o soběstačnost. Podle oslovených farmářů jejich výsledná produkce není v takovém rozsahu, aby mohla pokrýt náklady na ekozemědělství a navíc přinést dostatečný zisk, který by jim umožňoval zaměstnávat další lidi a podporovat další obory, formou najímání práce a služeb.

Otázku vyvolává další možnost rozvoje ekologického zemědělství, jeho životaschopnost a to zejména z důvodu silné provázanosti na dotační tituly. Mnozí

z oslovených zemědělců, neprodukují žádný ekologický produkt na trhu, mnoho z nich svoji výslednou produkci spotřebovává v rámci své farmy, popř. uvádí na trh produkt, který jako ekologický neoznačují, neboť ekologické produkty jsou veřejností vnímány jako předražené a mnoho odběratelů spíše odrazují zejména svojí cenou, a také pochybami o tom, zda produkt má skutečně parametry ekologické značky tak, jak je prezentován.

Rozhodně kladným přínosem ekologického zemědělství je vztah k přírodě, jeho ohleduplný styl hospodaření, který nezatěžuje ekosystém a tím i přispívá k zachování kvalitního životního prostředí, což by mohlo být do budoucna určitou devizou, zejména v době, kdy se stav životního prostředí a kvalita života na jiných místech zhoršuje. Potom by snad mohlo dojít ke zvýšení zájmu lidí o bydlení v takovéto lokalitě, nezatížené civilizačními produkty a to i za cenu horší dostupnosti center měst, kde jsou soustředěné všechny výtobytky civilizace. S největší pravděpodobností se životní prostředí v okrese nezlepší působením pouze patnácti ekologickými zemědělci na okrese, ale muselo by určitě dojít k posunu v chápání lidí k životnímu prostředí jako celku.

Na základě provedených rozhovorů s farmáři se domnívám, že z ekonomického a sociálního hlediska by vhodným řešením mohlo být vytvoření družstev, která by malé ekologické zemědělce, popř. i jiné podnikatele z okolí sdružovala. Družstva by mohla vytvořit nový odbytový systém. Mohla by být více konkurence schopná, protože by mohla nabízet vyšší diverzitu produkce. Možností by bylo případné vybudování místních trhů s ekologickými produkty, které jsou například v zahraničí velice oblíbené. Toto by umožňovalo i větší marketingovou podporu výstupů ekologického zemědělství, které by se tímto dostaly do širšího povědomí veřejnosti a zcela určitě by to pro spotřebitele příznivě ovlivnilo současnou poměrně vysokou cenu ekologických produktů na trhu. S tím související vyšší spotřeba ekologických produktů by se zcela logicky promítla do možnosti zaměstnávání dalších lidí a tím by došlo i k zvětšení významu ekologického podnikání pro region. Otázkou ovšem zůstává, zda by zvyšující se kvantita produkce do budoucna nebyla problémem, který by se odrazil ve snížené kvalitě ekoproduktů a tím i k propadu zájmu o tento druh výroby do budoucna.

Názor na spojení farem do formy družstev je však v současné době farmáři přijímán opatrně, téměř negativně. Toto je jistě stále ještě důsledek družstevního hospodaření v minulosti, s kterým mají mnozí ze současných farmářů spíše negativní zkušenosti. Jak uvedl jeden farmář, ze svého okolí vidí, že čím dál na venkov a čím dál od informací a znalostí a čím menší zemědělec, tím větší existenční problémy má. Při tom má družstevnictví u nás na

venkově velkou tradici. Bohužel jsou dnes naši zemědělci odkázáni na výkupová centra anebo jsou v konečné fázi „loutkami v rukou překupníků“. Jsem toho názoru, že takové spojení by pomohlo vyřešit některé stávající problémy, jako je závislost na dotacích, dosažení snazšího a výhodnějšího odbytu zemědělských produktů. Určitě by byl pro některé zemědělce snadnější přístup k dalším, existenčně důležitým informacím.

8. Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace

ŠARAPATKA, B.; URBAN, J. *Ekologické zemědělství: učebnice pro školy i praxi. I. díl: Základy ekologického zemědělství, agroenvironmentální aspekty a pěstování rostlin*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2003. 280 s. ISBN 80-7212-274-6.

DITTRICHOVÁ Š.; HEŘMANSKÁ I.; ROZSYPAL R. *Lištičky na vinici: Program rozvoje venkova a příčiny stagnace bioprodukce, studie příčin stagnace produkce biopotravin v ČR*. Galén nakladatelství, Praha 2008, 253s. ISBN 978-80-7252-571-0

Elektronické publikace

Ročenka ekologické zemědělství 2009

http://eagri.cz/public/web/file/67868/Rocenska_2009_web_komplet.pdf

Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2008 a 2009

http://eagri.cz/public/web/file/56451/Zprava_EZ_2009_aktualizovano_16._6._2010_UZEI.pdf

Akční plán ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2011 až 2015

<http://www.agronavigator.cz/ekozem/default.asp?ch=173&typ=5>

Statistické prameny

Charakteristika okresu Rokycany

http://www.plzen.czso.cz/xp/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_rokycany

Statistická ročenka Plzeňského kraje

<http://www.plzen.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/krajp/321011-10-xp>

Strukturální výsledky za zemědělství v roce 2007 podle územního členění

<http://www.plzen.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/p/2129-08>

Statistický bulletin - Plzeňský kraj 1. až 3. čtvrtletí 2010

<http://www.plzen.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/krajp/321302-10-xp>

Varianty vymezení venkova a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000 až 2006

[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/D70030F0EE/\\$File/130808.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/D70030F0EE/$File/130808.pdf)

Vývoj zemědělství a lesnictví v Plzeňském kraji

[http://www.plzen.czso.cz/xp/edicniplan.nsf/t/1000459826/\\$File/13-321361-09k3.pdf](http://www.plzen.czso.cz/xp/edicniplan.nsf/t/1000459826/$File/13-321361-09k3.pdf)

Elektronické zdroje

Portál Ministerstva zemědělství EAGRI

<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi>

Internetový portál s aktuálními informacemi z oblasti zemědělství, potravinářství a souvisejících oborů

<http://www.agronavigator.cz>

Ekologická farma Novák

<http://farmanovak.xf.cz/onas.html>

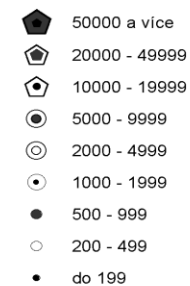
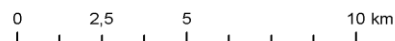
Rodinná farma Terešov

<http://www.ekofarma-teresov.eu/index.htm>

9. Přílohy

ADMINISTRATIVNÍ ROZDĚLENÍ OKRESU ROKYCANY - STAV K 1.1.2008

Počet obyvatel v obci



NÁZEV MĚSTA
Název městyse
Název ostatních obcí



Správní obvod obce s rozšířenou působností



Průměrný počet obyvatel obce = 688

Průměrná rozloha obce (ha) = 846

Největší: 1. Rokycany = 14 062
2. Hrádek = 3 019
3. Zbiroh = 2 601

Největší: 1. Zbiroh = 3 194
2. Rokycany = 3 113
3. Brásky = 2 149

Nejmenší: 1. Čilá = 22
2. Hradiště = 25
3. Visky = 42

Nejmenší: 1. Bezděkov = 120
2. Štítov = 130
3. Visky = 137

Zdroj: Český statistický úřad (www.czso.cz)